САНА ОЛОХ

ХАЛЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 6 (7391) ● 1993 сыл. Тохсуннью 16 күнэ. Субуота ● Сыманата 1 солк. 50 харчы

Телеһүтүү маастара

«Мыҕылаа» коллективнай предприятие биир төһүү үлэһитинэн А. Н. Христофоров буолар. Кини сүөһүнү телеһүтүүгэ идэтийэн үлэлиҥиттэн балачча кэм ааста.

Анатолий Николаевич бастаан совхозка сүөһү ситиитин бырыгэдьиҥнэн сылдьыбыта. Онтон кэлиҥги сылларга ыччат сүөһүнү ситиигэ тус бэйэтинэн кыттарга саанамыта. Иннинэ гынан отделениеттан дуогабар быһыытынан үлэлиргэ ыҥырэйдэри тулпута. Сылы эргичи телеһүтүүнү олоххо киллэрэр сыалтан туспа күрүө-хаһаа туттан, эргэ хотону сөргүтэн үлэтин саҕалаабыта.

Эккэ, үүккэ госзаказы толоруурга хас биирдии предприятие үлэһита бэйэтин кылаатын киллэрэр эрэ буоллаҕына, оно дьаныһан ылысыталына эрэ рынок сыһыаннаһыларын барыы күчүмэҕэйдэрин этэҥнэ аһарыахха сөбүн кэм бэйэтэ көрдөрөн эрэр. Итиннэхэ тыа сирин бастыҥ үлэһиттэриттэн холобур буолар элбэх дьоҥтон биирдэстэриннан бу кэпсиир киһибит аатталыан сөп.

Снимокка: А. Н. Христофоров; далга.

Т. Кардашевскай фотота.

БҮГҮН СИН АҐАЙ. ОТТОН САРСЫН?..

Сүөһү кыстыга

«Мугудай» сылгы завода 1992 сылы госзаказка куһаҕана суох түмүктээтэ. Ордук үүккэ ааспыт сыллартан намыһаҕа суох көрдөрүүлэннэ, государствоҕа 700-чэкэ тонна үрүҥ илгэни туттаран барыы хаһаайыстыбалартан балачча үчүгэй көрдөрүүлээх. Ол эрээри бу салааҕа көрдөрүү үрдүк буолуоҕун Толой отделениета аанньа эмсибэтэ.

Ону миэстэҕэ быһаарыы ораас. «Күһүнгү өртүгэр сүөһүнү маассабай уоллары, ыытараһыны элбэҕэ тэптэ» диллэр. Сорохтор өссө «бу кыстык ыйдарыгар маралаайылары аны биһиги куоттубут» диэн үлэҕэ-хамнаска улахаанык баһыйтэрбэтах курдук нэпсиллэр.

—Билигин ыаахтарбытын тагначчы ыыбыт. Тоҕо диэтахха, адьас оро-ҥулар. Былырыын баччаларга, холобур, эмиэхэҕэ 10-ча ыраҕым төрөөбүта. Быйыл бүтүн ферма үрдүнэн биир да ыах төрүү илик,—диэн көрсөр маннааҕы отделение ыаннык ферматын старшайа М. Е. Толстоухова.

Опыттаах ыанныксыт этэрэ сөп. Былырыыҥҥа диэри искусственнай сиэмэлэһиини туттубут отделение бу үлэтэ сайыынка тахсыахтан эмиэ тохсоон хаалбыт. Биричиинэтэ — техник-осеменатор аҥаастаныыта. Ол курдук, Өтөх Алаастааҕы ферма техник-осеменатора, бэл диэтэр оҕуна суох сайыыгаабыт. Маннык дьаныы түмүгэ ити. Күн бүгүн отделение үрдүнэн биир ыырэйи илиҥэ тута иликтэр. Оттон Маралаайыта күҥүнэ көрдөрбүт биир ыырэйдээхтэр.

Саҥа төрүөҕү кэтэһэллэр. Ордук ферма үлэһиттэрэ, ыанныксыттар. Үүт-ас, төрүөх халлаҥнэ үрдүлүйүө этэ буоллаҕа. Төлөйдөргө телятниктаахтар. Былырыыҥҥа диэри онно-сибиннньэни, субан сүөһүнү туруорбуттар. Быйыл олорчу босхолоон туран туһанар былааннаахтар. От тоҕо да тиэйиитэ үксүгэр ырааҕын ибин, бэркэ дьаһаммыттар — кыбыыларыгар миэстэҕэ баар оту толору киллэрэн тураллар. Бу күннэргэ Хатастан түөрт тракторынан 23 тонна от тиэллибит. Ыраахтан өссө да элбэх от аҕалыллыа. Амуртан 100, Хаҥаластааҕы ОПХ-тан 134 тоннаны ылаллара баар. Ону таһыран бурдук биэрэн «Бахсы» табаарыстыбатыттан 50 тонна оту ылардаахтар. Ону тэптэ сиэтэн эрэр комбикормнаахтар.

Көстөрүн курдук, сүөһүттэн быйыл саас үүтүаһы ыларга тэрээһин син баар курдук. Нэһилиэк дьаһалталаан, сельсоветтаан үлэ да балачча кинниэммит, производствоны салайыы дьаһалта баһылыгар сирэй сүнтэриллибит. Итиннэ урукку курдук совхоз салалтата эрэ кэлэн быһаарар-отоорор кыһалҕатыттан тахсыбыттар. Миэстэтээҕи салалта барытын көрө, кыайарынан быһаара олорор.

Ол да буоллар саная баҕата оногостор бородуукциятыны ылыы, элбэтии адьас кыра. Күҥнэ ыахха 5 кг от, 2,5 кг комбикорм кураанахтыы бэриллэр. Сиилэстэрин барытын сиэппиттэр. Ол үрдүнэн күҥнэ билигин бу 200-чэ ыанныктаах ферма 3 центнертэн эрэ көбүччү үүтү ыыр. Ахсыннньыга итии көрдөрүү 4 центнергэ тиийэ сылдьыбытыгар тэҥнии буоллахха таҥнары түһүү бэлиэтэниэх чинчилээх. Билигин 20-чэ ыаахтаах эрээри күҥнэ 14—20 кг өнүйбэт үүтү ыыр ыанныксыттар элбэхтэр. Бастыҥнара Д. М. Потапова күҥнэ 53—54 кг үүтү илгэни ылар.

—Ыҥаҕы уоллары саҕаланна. Зоотехник графиктаах оҥорбутунан көрөн уолларалар. Сусанна Ксенофонтоваттан уратылар бэйэлэрэ даҕаны опыттаах ыанныксыттар,—диэр үүтү учуоттааччы А. Д. Дьячковская. Кини хамнаһа эмиэ ферма үүтүттэн быһаччы тутулуктанар.

Ыанныктан уратыы группа сүөһү эхсаана сарбыллыбыт. Оннук да буоллар уонна хотон тымныытыттан, быйылгы кыстыкка бу улахан хотон аҥарын эрэ туһаналлар. Онон ыаннык турар ерте быйыл сылаас, снигэ, уутахаара суох. Арай ойоҕос диэки муостата инчэҕэй. Механизация ханнык да көрүҥэ туһаныллыбат. Ону техниканы көрөр-кэтэр үлэһит, оператор суоҕунан быһааралар. Уларын-хаардарын, эбии аһылыктарын барытын ыанныксыттар илиилэриннэн таһаллар. Анал эбии аһылык оҥороччу этии курдук урукку не-тас үлэһиттэр аны суохтар. Олору суохтаабыттара эмиэ да көстүбэт. Аҕаҥсуоттаан үлэлэһии сыыйа кинрэн эрэрэ биллэн эрдэҕэ дуу?

Ол эрээри, күннэҕи үлэ-хамнас итинник сиҥ тэриллэ сатыыр эбит буоллаҕына, кылаабынайа, атын өртө улахан итэҕэстээх. Ыанныксыттар төһө-харча үүтү ылан, тутуханныгы аахсыахтаахтара мунаах. Сүөһү кытараанына элбиир чинчилээх. Күн бүгүн ити дьаалытыннан үһуннарыллыбыт үлэ, сүөһүнү искусственнай сиэмэлэһиин быһаарыллыбанна турар. Кырата икки техник-осеменатор үлэлиэхтээх этэ, оҕуһунан буоһатыы да бүтэһиктэхтэнн быһаарыллыбанна турар.

Итиннэ дьарыктанар специалист баара көстүбэт. Сылгы заводун дирекциятын өртүттэн да онуоха ороспуттара, ыксаабыттара биллибэт. Онон бүгүн маралаайылары үүккэ «нуоппуттара» тугу да мэктиэлээбэт.

С. СМИРНИКОВА.

Сыл бастакы ыйыгар

Оройуон хаһаайыстыбалара сыл бастакы ыйыгар күн ахсын 3 тоннаттан эрэ ордук үүтү туттардылар. Ынах үс гыммыт биирдэ эрэ сыппайылар.

Арыый көбүччү үүтү Эрилик Эристиин аатынан табаарыстыба (Чакыр) ылар. Күҥнэ манна 2,3 центнер ыанар. Саамай элбэҕи «Мыҥдаҕаайы» табаарыстыба биэрэр. Ол эбэтэр ити көрдөрүү 8,8 центнертэн түспэт.

Оттон саамай ыраны Арыылаахха уонна Хайахсыкка ыллар—күҥнэ центнери кыайбат үүт туттарыллар.

Итиннэ ордук тохсуньуга нэһилиэннньэҕэ үүт аҥы этылыаһын өссө кэмчитийэр. Ынах төрөөһүнэ бүкатын аҕыйах.

М. ПОПОВА.

ПАЙЩИКТААХ ХАҺААЙЫН БУОЛУОХТААХ

Тохсуньу 12 күнүгэр буолбут оройуон пайщиктаах представителлэрин мунньаҕа райпотребобщестионы саҥардан тэрийии туһунан боппуруоһу дьүүллэстэ. Дакылааты райпо бырабылыанньатын председателин солбуйаччы А. Г. Григорьева оҥордо.

Райпонан хаалан үлэлиибит дуу, райпотребсоюз систематыгар көһүбүт дуу диэн боппуруос туруоруллан ахсыннньыга оройуоннга барыта 30 учаастаҕынан пайщиктаахтар уопсай мунньахтара ыытыллыбыттара. Онно пайщиктаахтар субу сотору-тааҕыта аҕай, 1991 сыл саҕаланыытыгар, райсоюһунан үлэлээн баран райпоҕа кэспүппүт, билигин эмиэ төттөрү тоҕо райсоюзка кубулуйабыт диэн мунаахсыйа саная-быттара. Ону субу мунньахха райпо бырабылыанньатын урукку председателэ, билигин оройуон дьаһалтатын баһылыгын солбуйаччы А. Д. Кузьмин киһи эрэ өйүгэр түһэр тына быһаарда:

—1991 сыллаахха табаар букатын мэлийбитэ, кини базаттан эрэ ылар кыахтаммыпыт. Миэстэҕэ күүстээх киниэһиин наада буолбута, ол ибин райпоҕа төттөрү көһэргэ күһаллибиппит. Ааспыт сыллаахха Российскай Федерация кооперация туһунан сокуона тахсан, атыы-эргиэн эмиэ күүһүрбүтэ, табаар дэлэйэ түспүтэ. Ити иннинэ доллар эрэ тутуллубут буоллаҕына, билигин солкуобай сыманата эмиэ ыараата, биирдиилээн кини да сүүрэн-көтөн табаары булар ыахтанна. Маннык кэмнэ бэйэни-бэйэ салайыныытын күүһүрдэр ордук, маҕаһыыннары чаһынайдарга биэриэхтээ.

Учаастактардааҕы да мунньахтарга, представителлэр оройуоннаа-ҕы да мунньахтарыгар бу боппуруос улахан мөккүөрдэ турбата — пайщиктаахтар кэм хардыытыгар олорсо түһэри наадалааҕынан ахтылар. Хас биирдии нэһилиэк пайщиктаахтарыгар ким ханнык структураны талан ыларыгар көҥүл бэриллэн, Дириҥ, Мугудай, Сыман, Кытаанах, Мыҥдаҕаайы сельполара, Бахсы, Хайахсыт хозрасчетнай, Чуратчы, Хатылы, Одьулуун уонна Арыылаах хозрасчетнайа суох эргиэнэр предприятиелара тэрилиннилэр. Мөккүөр Арыылаах хозрасчетнайа суох эргиэнэр предприятиетын тэрийии туһунан сайабылыанньаны көрүүгэ тахса сырытта. Райпо урукку бырабылыанньатын аатыттан бырабылыанньа председателин экономикаҕа уонна үүнэ солбуйаччы Е. Д. Лазарева Арыылаҕы Кытаанах сельпотутар киллэрэргэ этэ сырытта. Ону кини Кытаанах эргиэнэр предприятиета аасыт сыллааҕы улатыы кэмэйэ ыратынан, улахан оросуоттааҕынан быһаарда, атыылаһаччытын ахсаанынан үөһэ этиллибит сельполартан холбостохторуна да аҕыйах. Ол курдук, предприятие аасыт сыллаахха 11 мөл. 787 тыһ. солк. барсы киллэрбит буоллаҕына, оросуота—17 мөл. 409 солк., эбэтэр сылы 5 мөл. 623 тыһ. солк. ночоотторох үүмүктээтэ. Билигин Арыылаах хозрасчетнайа суох эргиэнэр предприятиета диэн буолла, ол аата райпотребсоюзтан хааччыллыахтаах, оттон ол транспорт этии төлөбүрө, умтык-оҕуруох матыырыйаалара күн-түүн үрдүү турар кампаниигэ рай-

(Бүтүүтүн 2-с стр. көр).

РЕДАКЦИЯ ПОЧТАТЫТТАН

ЫКСАЛЛААХ БАЛАҺЫАННЬАҔА ТИИЙИМИЭХХЭ

Кэлиэкки сыллар уубут туһунан үгүстүк кэпсэппит эрээри, айылҕа бойото биэрбэтэҕинэ сэрии кэмиттэн балаҕыаннньаҕа түбэспэтэх мунуруубэтэ күн-түүн чуолкайдаан иһэрин, ама, ким билиннэ суоҕай. Үгүс куоллэрбит уһаан бүттүлэр, хаалбыт куоллэрбит аны 2—3 сылынан уолаһнар хоппуу буолалларыгар сээрбах таммат. Аҕыйах куол ордубута билиһыаннньалы быһаарбат. Быйыл уулаах дьыл буолуо диирэ тирэх суох. Онуоха уута хаһан хатан тыыммытын уһатыа биллибэт. Таба дьаһамматахпытына аһылыр уукан хаачылаабыт лаппа ыарыыр туруктаах. Ама, бу техника уйэтигэр уоннох сытыйбыт уу хантан көстөрүнэ аһылыктанарбыт сүрэ бэрт буолаарай.

Бу кураан төһө уһуон ким да билбэт. Күнүдьылы кэтээн көрөөччүлэр этэлэринэн, биир үйэ бүтэн атын үйэ үүнүүтүгэр улахан уһун кураан нар буолаллар эбит. Итинэр сөптөөҕүн ааспыт үйэлэр мусыылларыгар буолбут кураан нар бигэргэтэллэр. Оттон үйэ ортотугар итинэннэр кыра кураан нар сатыылыллар эбит, холобур, сэрии кэмиҥэҕи кураан. Онон уунан хаачыныта балаҕыаннньабыт уһулуччу уустук буолары гар саарбахтаабакка, түгү оҥоруохха диэн ыйытыы турар. Оҕуота чуткастааҕы соруктарынан" мааннытары этэбин.

Бастатан, оройуон дьаһалтатын иһинэн уу боппуруоһунан ананыллаах дьарыктанар отдела тэрийиэххэ, ону сөптөөх кадрынан, ыраабынан хааччыйыахха. Иккиһинэн, билиҥҥи оҥоһулла турар уу тутуулара, былааннаммыттарыгар диэри түргэнник ситэрэргэриэххэ. Үсүһүнэн, сир аннынтан иһэргэ сөптөөх уулаах скважиналары саҥа улахан диаметрга үүттээн туран ууларга киллэртэриэххэ. Чурапчы сэлиэнньэтигэр уута куһаҕанын аахсыбакка, биир скважинаҕы уулэтэр наада. Төрдүһүнэн, ууну ыраастыыр техника ны, ону тэнэ уу таһар улахан уйуктаах массыыналары суоттанан булуохха. Бэсиһинэн, ууннан дьарыктанар учеаайдары кытта ыаса сибээһи олохтооп биирэ ууланэххэ. Тиһэҕэр, итн ыйытылар үлэлэр аҕардас оройуон күүһүнэн олохто ыһайан киллэрэйиллиэбэттэринэн республика салаалтатыгар күүскэ туруорсан көмөтө көрдүөххэ.

Айылҕа хаамыытыгар сөп түбэһиннэрэ таба дьаһаммататахпытына, ыксаллаах балаһыаннньаны биллэрэр ыраахтан буолуо суоҕа. Онон олохтооххтук толкуйдаммыт дьаһалларыылыыллан үлэни уталыппакка ытыны биһиги олохпутун чэпчэтэрин бары өйдүөҕүҥ.

П. АРЖАКОВ.

Объектив кэпсиир

Подольскайга, Жуковскайга холодильниктаах уонна мороженайы оҥорор эт-үүт икки базалара государство монополиятыттан тахсан, бэйэлэрэ тусна бардылар.

Үөһээҥи снимокка—Подольскайдааҕы комбинат тимнытар камератыгар.

Аллара—Новгородскай уобалас Новгородскай оройуонун Ермолино сэлиэнньэтин фермерэ Николай Колбин. Уобаласка араас техника мунньуллубутун үрдүнэн, сыаната ыраханыттан ылбакка, үлэтигэр маннык саласканан сосуһан мунаарга тиийэр. Сеуданы ылара эмиэ моһуоктаах. Техника сыаната бэл совхозтары, колхозтары чаҕытар.

ИТАР—ССТА фотота.

КЫРДЬЫК ИҺИН ТУРУУЛАСПЫТА

Петр Никифорович Попов саха биир талааннаах фольклориһа этэ. Кини 1915 сыллаахха Чурапчы Алаҕарыгар Поповтар диэн саҥа ыалга төрөөбүтэ. Аҕата Никифор Давыдович сымыл-хотуу тыллаах-өстөөх бэйэтин аҕатын уһугар ытыстанар киһи этэ.

Буотур оҕо саһа Куулдьа үрдэр Майалаах диэн бүччүм алааска ааспыта. Чороох сурдук уһатан эрэр уол мундута туу угара, күөрчэх ытайыытыгар эдьиийэ Дьөбдьөйдөөх кырыстайара. Никииппэр ыраа уола Буотур барыытыгар сатыыр-оҥорор диэн дьон кэпсээн оҕостоллоро.

1936 сыллаахха Дьокуускайга театрга рабфакка үөрэммитэ. Ол сылдьан П. А. Ойуунускай айымньыларын үрдүк оро котобуллуулаахтик тохтолоорун биирэ үөрэммиттэрэ билиннэриитэ диэри кэпсииллэр. Өссө Саха театрыгар үлэһэ ылларыыммыттарыгар сөбүлэммитэ. Эдэр саһыттан хара өлүөр диэри төрөөбүт норуотун тылынан уус-уран айымньытын хомуйууга сыраласпыта. Олоҥхону, ырыаны тойуку толороочулар тустарыгар эмиэ хасыһан үөрэммитэ. Кини үгүс сырыаттан Е. Иорнова, Абрамов—Кыыыт, Степанов—Ноорой ырыалара тойуктара, аатырбыт «Кулун Куллустуур» олоҥхо күн сирин көрбүттэрэ. Бэйэтэ да куһаҕана суохтук суруйара. Биир дойдулаахтара куралчылар «Ол сүүрбэ сыллааҕы комсомол оҕолор» диэн комсомолецтар тустарынан ырыатын бэрээ биллэр буолуохтаахтар. «Кустуктаах комсомола», «Байкалов — Некундэ», «Харачаас» пьесалары, «Ойуунускай суолунан» олоҥхо-тойугу суруйан хааллар бит. Саха фольклорун сайдар кэскилин туһунан уонунан ыстатьялары бэчээттэппитэ.

Петр Никифорович өрүү кырдьык иһин туруулаһыыт киһи этэ. 1948 сыллаахха отчолорго «норуот өстөөҕө» диэн дьаралык таах, национализмҥа буруйдаммыт П. А. Ойуунускай айымньыларын бачымка таһаарарга туруорсан партия обкомугар суруk киллэрбитэ. Итинэн обком бюротун сабыылаах мунньаҕар дьүүллэнэн партиятыттан уһуллубута, дуоһунаһыттан үүрүллүбүтэ. Бу ыарахан кэмигэр кэргэнэ арахсан соҕотох хаалбыта. Кинини көмүскэһээх, итн кэмҥэ өйөбүл буолуох киһи көстүбэтэҕэ. 1985 сылтан хара өлүөр диэри репрессия уодаһыннаах сылларын туһунан кэбэҕэ суруйан республика хаһыаттарыгар бэчээттэппитэ. Онно ким кинини аһаҕастык эппитэ, доҕуосчут буолан хороҥолоспут көөтторү сирэйдээн саралаабыта.

Миң кинини ааспыт күһүн олуон биир ый иннинэ көрсүбүтүм. Онно Петр Никифорович сахаҕа дьону экипротиһин билигин дабана сиэйэ-мутуга диригин туһунан этитэ.

Петр Никифорович туһунан ахтыы оҥоруохпут баҕалабын. Онон кини доҕотторо, сиэннэрэ, айыахтара түгү биллэргитин суруйаргыт буоллар махтаныах этэ. Аадырыһым: Дьокуускай куорат, Хабарова уулуссатын 2, 3/1, 41 кыартыра. Лыткин Василий Сергеевичэ.

В. ЛЫТКИН.

ХАҺАН КӨРӨБҮТ?

Чурапчы дьонугар Дьокуускай телевизионнай биэриилэрин көрүү диэн туттарбат баҕа санаа буола. Итн оҥороллор, бу оҥороллор үһү диэн буолбута ыраатта да уук бүгүнүгэр диэри туох эмэ хамсааһын биэрэ көстүбэт. Эбэтэр ону миң билбэппин дуу?

Олохпут улаханнык бутулунна. Ол кэмҥэ бэйэлээх бэйэбит көрүөхпүт тугунан тымнарын, түгү уларыттан хамсыы сылдьарын телевизорунан көрөнөтэ олорорбут буоллар тэйикоох үчүгэй буолуо этэй?

К. АРЖАКОВ.

Хайахсыт.

ПАЙЩИКТААХ ХАҺААЙЫН БУОЛУОХТААХ

(Бүтүүтэ. Иннин 1 стр. көр).

потребсоюзка кыратта суох кочоотунан дизлийэрэ биллэр. Пайщиктаах представителлэр мунньахтара билэ-билэ эрдэттэн кочооттооктук үллээһэни суолутар үктэнэ курдук.

Райпотребсоюз устаабын дьүүллэһиигэ киниг кэпсэтии таҕыста.

—Устааҥна бырабылыанньа председателин солбуйааччынан бырабылыанньа чилиэнэ буолбатах да киһи буолуон сөп диэн суруллубута букатын сыыһа, соҕотох киһи былааһыгар киллэриигэ суоттаныа буолар. Солбуйааччыны эмиэ быыбардыахха. Аны ликвидационнай комиссия туһунан устаабка «С момента образования ликвидационной комиссии к ней переходят права собственника» дэммит. Бу эмиэ букатын сыыһа, биһиги, пайщиктаахтар, уопутунан ааспытын кининэ биэрэ суохтаахпыт,—диэн этэ бастакынан тылы ылбыт Хатылы пайщиктаахтарын представителэ **И. Я. Чичигинаров**.

Кини кэмиттэн трибунаҕа тахсыбыт **Е. Д. Лазарева** ликвидационнай комиссияҕа бас билээччи быраабын биэрии сыыһатын эмиэ этэ уонна устаабка суруйуу ис хоһоонугар алҕас тахсыбыт буолуон сөп диэтэ. Кини пай усунуоһун кээмэйин 5 тыһ. солк. быһарга этэн киллэрдэ. Мааҕа дабатан иттэххэ, пай усунуоһун мугудайдар 15 тыһ. солк. быспыттар, оттон ол кэмҥэ сорохтор—3 тыһ. солк. куобайынан.

Пайщиктаах оруолэ сүппүтэ биллиэгинитэ. Ол да иһин 20-ча тыһ. киһи диэньэллэх оройуоҥҥа хаттаан регистрацияланыы кэмигэр баара-суоҕа 6806 эрэ пайщиктаах баара биллиннэ. Бу чуолкайа суох диэн туруорсаннар хаттаан регистрациялааһын билдьөбө кулун тутар 1 күнүгэр диэри уһатылынна.

—Пайщиктаах оруолун тостү үрдэтиэххэ наада. Урукку өртүгэр пайщиктаах боломуочуннайдар мунньахтара биир күн үлэлээн баран ыһыллан хааллара. Атын кэмҥэ бырабылыанньа бэйэтэ талбытынан бочаачайдыыра. Бу тохтотуллуон, представителлэр мунньахтара бопуруостары быһаарар, пайщиктаахтар интэриэстэрин көмүскүүр оруолун толоруон наада. Дьону пайга киирэргэ тардыабыт, төһөнөн элбэх киһи түмсэр, элбэх үбү угар да, соччонон райпотребсоюз үлэлиир ньыаҕа кэҥиэҕэ. Иккиһинэн, пайщиктаахтар бэйэлэрин өртүлэриттэн эргэнэ үлэтигэр хонтуруолу күүһүрдүөххэ,—диэтэ **Н. Д. Егоров** (Чурапчы).

Оройуон дьаһалтатын баһылыга **И. С. Синцев**:

—Урут партия, государство кинигэр эппиэтиир эбит буоллахпытына, билигин пайщиктаахтарга ниигэр эппиэтиэх турар. Ол ниниттэн кадрдарга ирдэбили күүһүрдүөххэ, салайааччыттан прилавокка туруочуларга диэри. Пайщиктаахтар тэриттэллэрэ—киһи бэҕа өртүгэр киирэр тарыттэтэ. Пай усунуоһун кээмэйин олох түүргэ бары араастаны биир көрдүнэ туруордахха, кыаммат дьон аҕардас ыллар, о. д. а. тиийинэхтэрэ дуо? Итини эмиэ толкуйдаан көрүөххэ. Баҕар, киниилэрэтэн усунуоһу барытын биирдэ ылбакка өлүү-өлүү араарап хас да төгүллээн ылар эмэ сөп буолаарай? Аны табаарга, аска-үөлгэ пайщиктаах барыта тэҥҥэ тиксэрин хайдах олохтуохха? Ааспыт сыллаахха оройуон биир киһитигэр ортотунан 1300 солк. ас-үөл, табаар тиксибит буоллаҕына, маны оройуон киинин олохтоохторо толору ылбыттара, оттон Үрэх Күөрэ курдук кыра участактар пайщиктаахтара итн 60 бырыһыаныгар эрэ тиксибиттэрэ. Табаары үллэриигэ сүрүн принциптэр баар буолуохтаахтар.

Устаап урукку халыыпка туһэриллэн суруллубут, саҥалыы үлэлээһин тыына постүбэт. Коммерческай структуралары тэрийиэххэ, оройуон харчыта таска барбатын курдук үлэлиэххэ, салайыыга ньыкса буолуохха, үөһэттэн кэлэ эрэ өй угар биэрэрин кэтэһиимниэххэ. Ревкомиссия сыананы үескэтиинэн уонна оҥу контуруоллааһыныанаҥ дьарыктанар эбээһиннэһин эмиэ умнуо суохтаах,—диэтэ.

Хайахсыт представителэ **Н. Д. Попеев** атын дьонно ситимин тохтотуохха, сельполары хозрасчетнай эргиэр предприятиелары тэрийиэххэ, кредити кэҥэтиэххэ, миэстэҕэ аҕтайһыны, оҥоруууну далэтиэххэ диэтэ. Итинтэн салгыы:

—Бырабылыанньа толорор орган буоларынан, устаапка представителлэр мунньахтарын икки ардыларыгааҕы кэмигэ уоскэбит бопуруостары быһаарыныа кининэ суктэриэххэ диэн этиллибитэ сыыһа,—диэн этэ.

Мындаҕааҕы сельпотын председателэ **Н. Д. Лукошев** балаһнаах кадр суоҕар тохтоото.

Мунньах райпотребсоюз устаабын сүннһүнэн бигэргэттэ, представителлэр киллэрбит этииллэрин учуоттаан өссө ситэрэн-хоторон оҥорор эбээһинэһи редакционнай комиссияҕа суктэрдэ. Онон устааба ылыныллан, оройуоҥҥа райпо оннугар 5 сельпону, 2 хозрасчетнай, 4 хозрасчетнайа суох эргиэр предприятиелары түмэр райпотребсоюз тэриллиннэ.

Кини бырабылыанньатын председателин дуоһунаһыгар икки киһи—бу иннинэ райпо бырабылыанньатын председателин техническэй чааска солбуйааччынан үлэлээбит Г. С. Платонов уонна бу иннинэ «Баҕыы» совхоз директорынан үлэлээбит А. В. Платонов — кандидатуралара туруорулунна. Представителлэр мунньахтарын иннинэ икки кандидат кэһилиэтэринэн сылдьан пайщиктаахтары кытта көрсөн, тылларын өстөрүн иһитиннэрбиттэрэ.

Кистэлэҥ куоластааһын түмүгүнэн баһыйар элбэх куолаһы ылан райпотребсоюз бырабылыанньатын председателинэн **Герасим Степанович Платонов** талылынна.

Мунньахха бырабылыанньа састааба бигэргэтилиннэ.

Ревкомиссия үлэтин туһунан иһитиннэрииниг комиссия председателэ **А. Г. Макарова** оҥордо.

Мунньах ревкомиссия саҥа састаабын талла.

Райпотребсоюз «Холбос» респотребсоюз састаабыгар киирэрин дуу, киирбэтин дуу туһунан бопуруос кирэргэ диэн этиннэн туох да мөккүөрэ суох ааста. Респотребсоюз представителлэрин мунньаҕар 7 представитель талылынна.

Оройуон пайщиктаах представителлэрин мунньаҕар «Холбос» сопоотуоһааҕа уонна прамплод стпенай холбоһукка управлениетын генеральнай директора, «Холбос» респотребсоюз бырабылыанньатын председателин солбуйааччы **Д. С. Негноров** кыттыыны ылла.

М. СИДОРОВА.

✦ *Экология*

ОЛОРОР МУТУГУ КЭРДИМИЭХХЭ

Оройуонҕа экологияҕа уонна айылҕаны туһаныыга комитет тэриллэн үлэтин саҕалаабыта балачча буолла. Бу төһө да сотору-тааҕыта үөскээбит тэриллэннэр аҕыйахтар, кини үлэтэ-хамнаҕа хара бастакыттан барыбыт да олоҕун, үлэтин кытары быһаччы сибээстээх, тоҕо диэтэххэ хас күнүтэ биһиги айылҕаны, тулалыыр эйгэни кытары олохпут-дьаһахпыт алтыһар.

Биһиги корреспондеммыт П. Сыроватскай комитет кылаабынай инспекторын Н. М. Макаровы кытта кэпсэттэ.

— Николай Михайлович, экологияҕа уонна айылҕаны туһаныыга комитет бэйэтин үлэтин чопчу хаһыан хайыыларыттан саҕаламмыт дии?

— Тыа хаһаайыстыбатын оройуона буоларбыт быһыытынан сир бэрсэр быйаҥынан, тыаттан мас кэрдэн тутуулуу кыытан, оттуктаран олорор дьон буолабыт.

Айылҕаны, кини баайын туһаныахха эрэ диэтэн, хайаан да хоромнот, уолбат уйгу курдук көрдөн аккастаран, муус саатар, биһигин туттуна түһэр кэммит кэллэ. Бу туһунан күнүтэ кэриэтэ эстэбит, аҕалбыт. Биһиги оройуоммутугар тулалыыр эйгэни, айылҕаны харыстааһын чаанньан ылар буоллахха, барыта этэҥэҥ диэҕи кини тыла тахсыбат. Олорор бөҕөлөхтэрбитэ, саҕаланан мас кэрдэр деляналарга, буор, кумах, таас ылар карьердарга тиийэ айылҕаны харыстааһын, туһаныы кордобулларигэр дьоҕороласпыт быһыыны хаана баҕарар көрүөххэ сөп. Биһиги комитетпыт оройуонҕа итинник түктэри дьаһаныылары төһө кыалларынан боппор уонна эрдэттэн сэрэтэр сыалларах. 9 промышленнай объекка, 10 тыа хаһаайыстыбатын уонна 1 олох-дьаһах объектарытар экологии айылҕа харыстабылын акталарыгар 23 сэрэтии суруллан хонтуруолга ылыллыбыта. Маннан 12-тэ толоруллубута, 11-гэр ыстараатыыр санкциялар оголлуллуттара. Итиэннэ 64620 солкуобайы төлөппүттүт. Маны таһынан тулалыыр эйгэҕэ кэртиллиэн таһаарыыта нормативнай төлөбүрдэри киллэрии олохтоохо. 6 сыл ааҕа итиэннэ 1 мөл. 200 солк. үп киирдэ.

— Ыстараан тартан киирбит харчы ханна киллиэнэн туһанылларый уонна итиэ нормативнай төлөбүрдэр ханнык туох дьаһалларга ирдэнэллэрий?

— Урукку сылларга ыстараантар суумалара бүүс-бүтүннүүтэ республиканы барар эбэ, биллэрии итиэннэ аҥара баҕа, бит комитетпыт счетугар хаалар буолла. Бу үп оройуонҕа айылҕаны харыстааһыҥа ыытыллар үлэлэргэ, итиннэҕэ сөҥньаниаах тутуулары үбүлэһиннэрэ бэриллиэхтээх. Холобур быһыытынан аҕыннахха, ааспыт сайын Кытаанахха Лоскуй диэн сиргэ быыт оголоччуттар 200 тыһыынча солкуо байдаах үп анаммыта. Хомойуох иһин, манна үлэ ыытыллыбакка, көрүллүбүт үп сыалын сиппэкэ хаалла.

Оттон итиэ нормативнай төлөбүрдэри этэр буоллахха маннык: ордуу кыһыгы кэмнэ таас чоҕуйан оттуллар котельнайдар, автотранспорт барыы көрүүгүнэрэ тулалыыр эйгэҕэ кыайан хааччахтаммат киртийиини таһаарыллар. Итиэннэ сибээстээн тэриллэлэргэ нормативнай төлөбүрдэр олохтоохтулар.

— Оройуонҕа сүүһүнэн наҥыллар баһыыгай хаһаайыстыбалара тэриллиллэр. Өссө да эбиллиэхтэрэ турар, бөҕөлөхтэргэ баһыыгай хаһаайыстыбалара бэйэлэрин олбуордарыгар сорох хотон тутан, сорох салҕаннан сүөһү ас туталлар, элбэх техниканы атыыластылар. Үчүгэй. Эн, айылҕа харыстабылын үлэһитэ буолан туран, туох диэн этэй?

— Хаһаайыннааһын көрүүгүнэрэ уларыйыыларыттан сибээстээн, государственнай бас билиини үлэстии принциптэриигэр олоҕуран биирдэм хаһаайыстыбалар, баһыыгай хаһаайыстыбаларын бас билиилэриигэр сүөһү, техника үксээтэ. Баһыыгай хаһаайыстыбалары төрүт утарбаппын. Ол эрээри, холобур, киниилэр бары кэриэтэ үүс нэйилиэннньэлэах бөҕөлөхтэргэ олороллор. Маныаха хас биирдиилэрэ бас баттах, төһө да бэйэлэрин уһаайбалара буолбутун иһин, аҥар кырыытыттан хотону, тараны туттан киирэн барар түбэлтэлэриигэр, санаан да көрдөххө, санитарнай турук мөлтүө, тулалыыр эйгэни кирдитии тахсыа суоҕа диир кыаллыбат. Маныаха олохтоох дьаһалталар бөҕөлөхтэргэ ыытыллар хаһаайыстыбаннай тутуулары сөптөөхтүк былаанналаан ыытарыахтаахтар. Манна даҕатан эттэххэ, оройуонҕа тутуллар бары социальнай, хаһаайыстыбаннай объектар комитеттан көҥүллэөх, кини ньыта сөҥсөйүүлээх буолуохтаахтар.

— Хас сельскэй Сэбиэт ахсын айылҕа харыстабылыгар бастаанаай комиссиялары депутаттар салайаллар. Арааһа, эйигин киниилэргэ тирэҕирэр буолуохтааххыт.

— Экология, айылҕаны харыстааһыҥа комитет иккиэйэх үлэһита, биллэн турар, тирэх буолар комолоөөчүлэрдээх эрэ буоллаҕына түмүктээх үлэни ыытар кыахтаах. Ол гынан баран, кырдьыгынан этар буоллахха, ити комиссиялар биһиэхэ күүтүннэрэ көмөнү өгө-рө иликтэр. ирдэбили оннук туруорууну бэйэбит да кэлэйэ иликпит.

САХА СИРИН ЛИТВАҔА — САХА БАЛАҔАНА

(Суоллааҕы бэлиэтээһиннэр)

САХА СИРИН хотуту үһүгар. Муустаах байҕал кытыытыгар, көһөрүүгэ кэлэ сылдьыбыт литовецтартан тэриллибит «Лаптептар» диэн общество ыҥырыытынан Саха Республикатын телевидениеннэн уонна радионан биэринтэ государственнай национальнай компаниятын кытта Литваҕа барса сырыттым, Киниилэр иэтэригэр бааллар: А. С. Птицына — ити компания генеральнай директорыгын солбуйаччы, делегация салайаччыта, В. В. Прибыткина — радио общественнай-политическай биэринтэ старшай редактора, А. А. Новгородова — телевидение парламентскай боловуон режиссера, А. П. Павлов — видео-оператор, А. В. Кондратьева — «Эхо недели» хаһыат штатыттан корреспондента, Н. Г. Соломонов — биология институтун директора, 1942—1944 сс. Булуҥ оройуонугар Трофимовскайга дьонун кытта барсыһан олоро сылдьан, литовецтардыын оно уонна Дьокуускайга биирдэ көрөммит уонна мин — Булуҥҥа сылдьыбыт, көрөммит көһөрүү кыттыылаах.

Биһиги Москваттан поезынан киэҥэ хойутуу хонтон баран, иккис күн киэҥэ 5 чаас аанныта Каунас куораҥа тиийдибит. Ыраахтан кэлбит ыалдьыттары Алгирдас Маркинкевичиус (сэрии кэнниттэн Дьокуускайдааҕы тыа хаһаайыстыбатын техникумун бүтэрбит Нам оройуонугар Сталин аатынан колхозка ветеринардаабыт, сахалыы билэр) уонна Ионас Маркаускас (1943 с. Трофимовскайга төрөөбүт), Каунастаабы технологическай университет компьютернай кинин техническэй директора, көрүстүлэр. Ити дьон «Лаптептар» общество тэрийээччилэрэ, салайаччылара эбиттэр. Биһигини автобуска олортулар. Киэҥэҥи Каунас куораты көрөкөрө айаннаатыбыт. Түһүөхтээх «Неман» гостиницабытыттан чугас баар мэрия дьэтин таһыгар Литва норуотун босхолоонуутун, барҕарыытын иһин охсуспут буойун-ниэс Виталтос паамятынньыгын көрдөрдүлэр. Бу паамятынньыгы литовецтар үбүн бэйэлэрэ хомуйаннар, баҕа өртүлэриннэн туттарбыттар. Гостиница иннинэн аанар Көҥүл (Лайсвес) уулуссатынан сатыы эрэ дьон сылдьалар эбит. Бу уулуссаҕа соҕуруу үһүгүттан Эргэ Каунас куората саҕаланар. Сарсыҥҥы күүгүгэр эмиэ микроавтобуска олорон Каунас иэрэ-бэлиэ маасталарын көрө-көрө Вильнюс — Каунас — Клайпеда автомагистральнай суолугар киирэн, Клайпеда диэн айаннаан кууҥнаттыбыт. Икки эҥэр көһү айаннаан баран суолтан туораан «Музей быта» диэн суруктаах аанҥа тиийэн тохтоотубут. Иннирдьэ автобуһунан киирэн балай эмэ айаннаатыбыт, араас архитектуралаах тутуулары аанныталаатыбыт. Музей 75 кв. км иэннэах үһү. Литва 6 оройуонҕа арахсар, ол оройуоннара бэйэ-бэйэлэриттэн уратылаһар тутуулардаах, туттар тэбириннэх, культуралаах, абыычайдаах эбиттэр. Оннук тутуулары хайдах баарынан көһөрөн киллэрэн туруортаабыттар уонна иэтэригэр киниилэр ураты тэбириннэрин ууран, ыал хайдах олорбутун курдук, оҥорбуттар.

Ити 6 учаастак ортотугар тогурууччу үүммүт мастаах, ыра алаастаах маарынныыр хонууга тиийдибит. Хоту көһөрүүгэ барбыт 38 тыс. литовецтан үстэн биирдэрэ эргиллибэтэх. Олор сырдык кэриэтэриигэр анаан бэйэлэрин символларыгар оноһуллубут обелиск туруорбуттар. Хонуу ортотун диэки муус түннүктээх саха балаҕанын хотугу вариана турар. Таһын торфаны быһан дьаптайбыттара ыпах саҕаланан сыбаммыкка маарынныыр. Балаҕаны Трофимовскайга көһөрүүгэ киирбит чуранчылар балаҕаннарын үтүгүнэрэн оҥорбуппут диэллэр. Оно сахалар хоту мас суох дойдутугар уу аҕалбыт маһынан тиэтэлиннэн туттубут балаҕаннара буолуохтаах. Балаҕан иннитэр остуолба турар. Ол остуолбаҕа туора саайыллыбыт хаптаһыннарга хайысхатын ыйан туран «Дьокуускайга диэри 2000 км», «Аллсаҕа диэри 2500 км», «Хотугу полюска диэри 1000 км», «Каунаска диэри 10000 км» диэн суруйталаабыттар.

Балаҕан иҥнигэр тимир буочуна аҥарынан оноһуллубут ойохтоох, хаҥас диэки элбэх кини сытар кампаа паара өрөҥнөрдоох. Уҥа өртүгэр экспонат быһыытынан ыт сыарҕата, ыттары көлүйэргэ аналлаах быалар уурулуллубуттар, эргэ мунха сэмнэҕэ ыйаммыт. Дьиэ муоста аах, холлобосторо сиппьигэс мастан хатырыгын хастаан оноһуллубуттар, өйөлэрэ эмиэ сиппьитэс соҕус мастан оноһуллубут. Дьиэ маһа сиктэн эмэҕирбэтин диэн таһын сиигэ киллэрбэт матырыйаалынан бүрүйбүттэр. Биһиги «бу хонууга сахалыы оноһуулаах сарга турара буоллар өссө тупсарыа этэ» диэн саанаабытын эттибит.

Обох тиэтиэччи оттуллубутун кэнэ А. С. Птицына саха үгэһиннэн аал уоту алҕаан аҕатта. Литва уонна биһиги бэйэбит телевидениебит үлэһиттэрэ балаҕан иҥнигэр уонна таһыгар буолуталаабыт церемониялары уҥуллуулар, биһигиттэн интервью ылаттаатылар. Биһиги илдьибит табабыт муоһун, чороону, дэйбири, ытыйаны, ытыктары туохха, хайдах туттуллалларын быһааран туран музейга бэлэхтээтибит. Общество чилиэннэрэ киниилэр хоту мараханнык олоро сылдьыбыт кэмнэриигэр сахалар бэйэлэрэ төһө да ыараханнык олордоллор күүс-көмө, суоҕа-ама буолбуттарын оной үтүө өйдөбүл, доҕоордуу санаа бэлиэтигэр саха балаҕанын тутан туруорарга быһаарыммыттарын кэпсээтилэр. Саҥа тутууну ыытыы музей балаһыанньатыттан көҥүллэммит эбит. Балаҕаны бэйэтин дьиҥнээҕин көһөрөн аҕалан туруоруу кыаллыбатынан правительствоҕа тиийэ туруорсан көҥүллэппиттэр.

Программа быһыытынан күүс 2 чааска Каунастаабы политехническай институт актовай саалатыгар көрсүһүү буолуохтааҕар хойутаан тиийдибит. Дьон бөҕө хатаһан туралларын эбит. Биһигини ытыс таһыныытынан көрүстүлэр. Баҕар, билэр дьоммут баар буолуохтара диэн кэриҥэ көрүталаатибит. Арай, миигиннии учительскай институтка көрөммит Алдона диэн үрдүк уҥуохтаах ньыс кырдьа быһыытыйбыт көрүүгүнэнэн турар эбит. Утары хааман тиийэн дорооболомсоҕо баран: «Алдона, миигин өйдүүгүн дуо?» — диэтим. Кини көрбөхтүү түһэн баран: «Не помню», — диэтэ. Онтон хаартыскабын илдьэ барбыппын көрдөрбүппэр хаһыытыы түһээт кууһан ылла. Дьэ, «би листибит».

Көрсүһүүнү ыалдьыттары билсиһиннэрэриттэн саҕалаатылар. Общество 200-чэкэ чилиэнэ кэлбит. Данылааты хоту көһөрүүгэ сылдьыбыт, 1989 сыл сайынытыгар 54 киһини сирдэон Трофимовскайыынан, Быков Тумуһунан, Туматынан, Тиит Арыынан сырытыннарбыт Виталюс Стаугайтис нууччалыы тылынан оҥордо. Онтон делегация салайаччыта А. С. Птицына эттэ. Кини Саха сирэ суверенитет ылан сайдыы саҥа суолугар киирбитин, сыыһа уураах көтүллэн көһөрүүгэ сылдьыбыт Чурапчы дьонугар чаҥчэтиилэр олохтоммуттарын тустарынан кэпсээтэ. Делегация Литваҕа калинитигэр Дьокуускай куорат мэрэ П. П. Бородин көмөлөспүтүн бэлиэтээтэ.

Ахтыылары Н. Г. Соломонов, мин уонна олохтоохтор оҥортоотубут. Дьон бэркэ сэҥээрэн, доҕуйан иҥиттилэр, ардыгар оччотооҕу кэми саанаан ытаммыыллан да ыллылар. Литовецтар саха дьоно киниилэргэ көмөлөспүтүгэр иһин махтаналлар, биргэ үлэлээбит, көрөммит доҕотторун үтүө өйдөбүлүнэн ахталлар, саха дьонун сайын кэлэн дьаарбайан, сыныаннан бараллырыгар ыҥыралар. Литва уонна Саха сирин норуоттарын доҕордуу сыһыаннара салгыы сайдарыгар баҕаралаах.

Саха сирин туһунан биһиги илдьибит видеофильммыт көрдөрүлүннэ. Туустаах күндүөбэй балыгынан күндүлэтибит. Олохтоохтор эмиэ бэйэлэрин астарынан биһигиннии айах туттулар. Билэр дьон туһунан ыйытаһыы, сэһэргэһии маанаа буолла. Мин Күүгүргэ биргэ көрөммит уолбун туоһулаһа сатаатым да, кэм да билбэт. Литовецтарга көһөрүүгэ сылдьыбыттарыгар улахан чаҥчытын олохтоно илик эбит. Ол иһин мин биһиэхэ олохтоммут чаҥчэтиилэрин көрө-билсиһэ сылдьалларыгар анаан, көһөрүү кыттыылааҕа буоларбын туоһулуур дастабырыанньабын бэлэхтэхтим.

Н. МАТВЕЕВ,
хоту көһөрүү кыттыылааҕа, педагогическай үлэ ветерана.

(Бүтүүтэ бэчээттэннэ).

ТУЛААЙАҔЫ ТУОРА КӨРБӨТӨХТӨРӨ

Рынокка киирдэхпитинэ, дэлэй былас олоххо тиийэхпит диэн буолбута. Ол эрээри сиэ балайда кэм аанаа да маҕаһыннарбыт долбуурдара куруанахтар, баар аспыт үолбут, табаарбыт ат тарнат ыарахан сыаналаахтар. Хаа сигарета 100 солк. Сорох табаардары соруйан дефицит оҥороору кистээн кэбиһэллэр. Оҥу атын сытыы-хотуу дьон ылан сыанатын хас эмэ бүк үрдэтэн атыылыыллар. Мин көрдөхпүнэ, дойду барыта да дьиҥнээхтин ылсан үлэлээбэккэ урут мунньуллубут баайы-дуолу үллэстэ, хардары-таары атыылыы оонньуур.

Сиэр-майгы алдьанна, күлүгэннэнэ ааһары күүһүрдэ. Ол былаһын тухары урукку олох куһаҕан этэ, коммунистэр алдьатылар диэн буолан иһэр. Мин бэйэм партията суох этим. Ол эрээри советскай былааны даҕаны, коммунистическай партияны даҕаны куһаҕан этилэр диэн хомуруйар санаам суох. Тулаайах киһи киниилэр быһаччы көмөлөрүнэн киһи-хара буолбутум, колхоз, совхоз эрдэхпитинэ коммунист салайаччылардыт бэртээхэй дьон этилэр, оччолорго үлэ күүстүү оргуйара, бэрээдэк, дисциплинэ да барт этэ.

Н. ЗАХАРОВ.

Соловьев.

КЭРЭ ЭЙГЭТИГЭР

ЫРЫА АРГЫСТААХ ОЛОХ

Чуранчы дьонун куттарын туһунут дьырылас куоластаах ырыаһыт күүгэйдэртэн биирдэстэрин Февронья Готовцева ыан бастаан 1967 сылаахха Уус-Алдан оройуонун сценатыгар көрбүтүм. Онтолорго мин Тандо кулуубун, сэбиэдиссэйинэн үлэлии сылдьарым. Улуу Өктүөп 50 сылларын юбилейынан сибээстэн, үгүс культурнай дьаһалдар ыытыллыыллыбыттара, концертар көрдөрүллүбүттэрэ.

Иккис үрдүк дьыдьыгырыс уигуохтаах, ырыаһыабай сэбэрэлээх кэргэннии дьон сценаҕа ыллыы тахсыбыттарыгар саалаҕа олорор дьон өргүүй сибигинэйэн: «Ити Чуранчы кыыла үһү, эчи, баракхсаттар үүгүйдэрин!» — диэбиттэриттэр. «Тылай, чуранчыкар ырыаһыт да кыыстаах эбиитин!» — диэн соҕо, мин тутта, истэлэ олорбутум.

«Чэй эрэ, табалар, табалар,

Табалар, айаннаан!» — диэн ис-историйэтэ ыраатан ыллыыбыттара Февронья уонна Николайдаах Готовцевтар. Бу ырыа республика радиотун фондыгар хоруллан сытар.

Мин бу дьыл кэргэни иитэ ыаса баһаалыыр 1970 сылларыттан саҕаламмыта. Онтолорго Никонентий Чуранчыттааҕы Культура дьиэтигэр хормейстериэн үлэлээбитэ. Фетя, ыччат кыыстаах, ыччат итэҕэйдэрдээх киһи эбэтэр үһү, ордорутуттан ыччат бэлэм, концертарга, концьуурдарга ыытан ыһыах Суорун Омоллоон «Тоҥоон Пьукуус» диэн драматын Н. Кондиискай туруоруутугар ревюо көрдөтө Оруунна оруоҕун дуоллор быһыытынан Чуранчы сценатыгар аан бастаан оонньоон, кэрэ куоластаах ырыаһытын сарсҥы сценическэй образтарын айар дьоҕурдаахтык көрдөрбүтэ. 1973 сылларыгар Михаил Попов «Күүгэ сырдыкка сүгэр» диэн пьесатыгар (Н. Кондиискай туруоруута) Натка уонна колхоз маннык-ыскыта Сүөгүлэ оруолларын олус табыллан оонньообута. Бу аймаҥныгы зарединай театрдары республикатааҕы телевизорынан бастакы көрүү конкурсуттар ыытыллыбыттыт.

...Оройуон оскуолаларын уус-уран самодеятельностарын көрүү кэнчэрэ. Сценаҕа Мэлдьэхэй оскуолатын үһүс кылааһын үөрэнээччита Февронья Петрова ыллаан чаҕарбытын көрөөччүлэр дохсун ыалыс тыаһыаннан дьуйуоллаабыттара. Кыактаан конкурс лауреатын аатын ылбыта Февронья Петровна ырыа алыптаах суолуттар иитэ кэрдүк үөскэппитэ. Киһи ырыаһыт буоларга айылаттан эрдэҥнэ төрөөбүт киһи. Оҕо эрдэҕиттэн рэдионан кэлэр ырыалары, төбө да үлүһүйэн оонньуу сырыттар, тохтуу түһэн сөргэн истэрэ. Кэлин сайга ырыа тылын, хатылыбын бэрт добогуук ойуулэр хатаан ыллаан эйэлэрэ.

Ол кэнтэн үгүс хаар түһэн уулуйа, ыраах сайыннан солбуллуна, хоҥолуоку, кэтохтуут да күннэр кэлэн дьиэтигэр ааҥнаан аастылар. Арай оҕо саанытан таптала — ырыа мэлдьи арахсыспат аргыс, эрэллээх доҕор буолан күн бүгүҥүгэр диэри арыаллыы сылдьар. Февронья Петровна эбэх оҕолоодун аастыбаҕа, үгүс гастролларга сылдьыбыта, агитбригадалар составтарыгар киирсэн ходуһаларга, фермаларга күүтүүлээх ыаллыыт буолара. Ол быыстар үгүс-элбэх общественнай дьаһалларга кыттара. Бадар, итинтэн да төрүөттэнэн буолуо, маннайгы олоҕо алдьаммыта. Ол эрээри ырыаһыан сиэ-биэр арахсыбатаҕа, характарын, санныыларын атыттарга биллэрбит, иннинэтиттэн биэс эрэллээх ыстаанах саҥалаах ийэ этэ. Кэрэхсэбилинэн, ыччат бэйиэ көрүүгэ, ыллыы-оонньуу сылдьыбыта, молдьуо көрөөччүнү абыраҥнаан кэрэ сэбэрэлээх, сиэдэйдээх куоластаах буолбут. Хаҥыр Культуратын дьиэтигэр үлэлии сылдьар хамнаҕын итэ пэйилэк оройуоннаах уус-уран самодеятельностка шаанан күүгэн түсээт этэ. Февронья Петровна хору, ансамбллары үөрэйэн киэҥ хойукка диэри бөлөҕөлөрүн, хас да куоластаах ыллаан ырыалары үөрэтэллэрин олохтоохтор баҕалаах да астына ахталлар.

Үһүс кылаас үөрэнээччитэ кыысчаан аан бастаан лауреат аатын сүгүрүйбүттэн итиннэ аат ааҥнаах күөрэйдэхэ эрдэҕинэ биирдэ да быйа ааспатаҕа. Февронья Готовцева —1975—1977 сс. уус-уран самодеятельностары Бүтүн Союзтаабы бастаны көрүү, фольклор бастакы республикатааҕы фестивалын, 1982 сылларыттан ыытыллыбыт «Бинир иллээх кэргэнтэ» оройуоннааҕы уонна республикатааҕы фестивальлар, о. д. а. үгүс эбэх конкурстар, фестивальлар лауреаттара. БАМ-ы тутаччыларга саха ырыатын пропагандалаабын соруга туруоруллубуттар кыттан, Нерюнгри гороно Бочуотунай грамотатынан наҕараадаламмыта, «Нерюнгри куорат лауреатын» үрдүк аатын ылбыта. Ырыаһыт Февронья Готовцева көрөөчүлэртэн ылбыт үтүө-маанытын махталларын, биир идэлээхтэриттэн үтүө күүс былдьаһыыта үгүстэр ыччилэриттэн түсүүтүк кэрэйилиир баҕаралларын хаһыат страницаларыгар барытын аҕаа эрдьэхэтиэр ыаллыбат.

Билигин Февронья Петровна 8 оҕо күн-түүн ийэтэ. 2 сиэн тапталлаах эбэтэ. Кэргэнэ Николай Дмитриевич Филиппов кинитэн олох дьоҕун буолан быр-баатчы улахан дьиэ кэргэн буолан олороллор. Николай Дмитриевич идэтинэн учуутал. Российскай Федерация норуотун үөрэҕирэтин туйгуна. Саанынан тоҕо да эбэ диэн тылга дьоруоҥлээхтэр, Февронья Петровна, сана сөхүүннэ сөп түбэлиннэрэн, бочуоттаах сынньалаҥҥа тахсар буолбутуттар. Хаданар дьоно-сэргэҕэ кини олоҕун арахсыспат аргыйа буолбут кулуубутар түмсэн үөрүүлээхтик атаҕырыылар.

«Айылгыан» сынньалаҥ дьиэтэ аҕыныы 8 күнүтэр дьиэ дуоҕатын дастуунут күнү-көнүс күүлэйдэх ырыаһыныт олоҕун бу бөлүх түгэнин эмиэ баанныыркэ быһаарда. Биэрэҕэ Февронья Петровна кыайа — Дьокуускайдааҕы музыкальнай училище үөрэнэччита. «Дьоҕуускайдааҕы 91» ырыа конкурсун, «Мүрү-82» гала-концерт лауреаттара Наста, Дьоҕуускайдааҕы педучилище үөрэнэччита уонна Кенка,' оту сэргэ Февронья Петровнаны кытта биирдэ ыллаабыт-туойбут Николай Саввин, Агрофена Кузьмина, Мария, Николай Урванцевтар, Петр Андреев, уо. д. а. оройуон бастыҥ ырыаһыттара кыттыыны ылыахтара. Көрөөчүлэрбитин «Ырыа — олоҕун аргыйа» диэн Февронья Филипповна айар биэсэрэлэрэ ыгыллыбыт.

М. ГЕРАСИМОВА.

Эҕэрдэлиибит!

Күнү оҕом, кэргэним, ийэбит, эдьиийбит, айыахпыт РСФСР норуотун үөрэҕирэтин туйгуна, старшай учуутал, райсовет депутата Анна Гаврильевна СЛЕПЦОВА 45 саасхын туолбуккунан ис сүрэхпиттэн эҕэрдэлиибит. Баҕарабыт эйэҕэс кыталыах доруобуйаны, үлэҕэр ситиһиилэри, уһун дьоллоох олоҕу.

Ийэм, кэргэним, оҕолорун, балтыларын, бырааттарын, аймахтарын.

x x x

Үтүөтүк саныыр убайбытын, быраапытын Иван Романович ВАРАШКОВЫ 55 саасхын туолбуккунан истиҥник эҕэрдэлиибит. Аймах дьонун таптаһыннан эйэҕэс чэгиэн доруобуйаны, эдэркээн эрчим саҥаны, үөрүү аргыйы, дьолу-сөргүнү, ыраас халлааны баҕарабыт.

Убайыҥ Егор Иннокентьевич, эдьиийиҥ Пелагея Иннокентьевна, Федотовтар, Захаровтар, Ефимовтар, Крюковтар, Чульмантан Алексеевтар.

x x x

Ийэбитин, эбэбитин, хос эбэбитин Мария Афанасьевна ЧИЧИГИНАРОВАНЫ 80 саасхын туолбут дьоһун-маанны күүгүнэн истиҥник эҕэрдэлиибит. Күнү кэнэбитигэр эйэҕэс өссө уһун дьоллоох олоҕу, биинэҕэ сүбэ-ама, күүс-көмө буолан үөрэхтэтэ сылдьыаргар баҕарабыт.

Кэргэним, оҕолоруг, кийиитэриг, күтүөттэриг, сиэнэриг, хос сиэнэриг.

x x x

Культура үлэтин ветерана, учуутал Иван Васильевич ФЕДОТОВЫ 55 саасхын туолбуккунан истиҥник эҕэрдэлиибит. Эн оройуоннаа, нэһилиэккэр ыытыллар маассабай дьаһалларыҥ торбаанга өтуттан тахса сыл устата бохтоохтук кыттыбыккын, үүнэр көлүөнэни үөрэтиигэ-иитиигэ кылаанныы үрдүктүк сыаналаммыт, махталбытын тиэрдэбит. Ис сүрэхтэн эйэҕэс уонна оҕолоргор, сиэнэргэр чэгиэн доруобуйаны, барыы үтүөнү, учуутэйи баҕарабыт.

Одьулуун сельскэй Сэбиэтэ, олохтоох дьаһалтата.

БИЛЛЭРИИ

Тохсунньу 23—24 күннэригэр Маралаайы бөһүөлэгэр, калимсэ спартакиада баланнаннаатыыр, оройуон нэһилиэстэрин миигуа туспуута биирдиилээн уонна хамаанданан күрэхтэһиилэрэ ыытыллар. Онно спортсменнар 22-с чыыһылаҕа кэлэллэр, ити күн 17 чаастан мандатнай, судейскай комиссиялара үлэлиллэр, ыытаһыллыаҕа — 18 чаастан.

Күрэхтэһиҥ кэмигэр баҕалаахтарга салгын саатыыран 9 метртан «Сүүрүн ийэр кабан» диэн сыалы ыытыллыа аҕаҕас күрэхтэһии буолар. Кыттыы усуйуоха 500 солк.

ФСУ.

АТЫЫЛЫЫБЫТ

Аччыгый тэриллэ хаһыат дьоҥҥо уонна тэриллэрэ рынок сыанатыттан ыамыаҥхха ГАЗ-66 (самосвал) автомашинаалары этыылыыр эбэтэр эйиэ ворвагыытыгар атастаһар. Телефоннарбыт: 21-043, 21-613.

Айылҕаҕа абылатан

«Аал-Луун мас» диэн республикатааҕы айылҕа харыстабылыгар анаарыах конкурс бастаны этэллэр түмүгүнэн Толой орто оскуолатын үөрэнээччита Лида Смирникова кыайыылаабыттан тахсан, «Омсан» лаабырга сылдьыаннан кэлэр.

Лида биһиги оскуолабытыгар тохсуе ыаласка ситиһиилээхтик үөрэнэр. Оскуола общественнай олоҕор активнайдык кыттар. Оҕо оҕо курдук. Ол гынан баран кини атыттарын ураты диэн — кыылы-сүөлү олус сөбүлүүр. Дьиэтигэр быыларын кыраныысы бэлэхтэрэ ыытыллыа. Моойто диэн ыттаах. Ыт боруодаларыгар календарь мунньар, ыты таптыыр оҕолору кытта суруйсар, бэлэх. Айылҕа, хамсыыр-харамай туһуран кинигэлэри сөбүлээн аҕалар. Кини кыыла-сүөлгэ, айылҕаҕа маннык сыһыана ийэтиттэн Маргарита Никифоровнаттан диэн сиэнэбин. Аны биллиэн Лида кэлэҥнии истиэҥиг.

— Биһиги Саха сиригэр 32 буолан сырыттыбыт. Бүлүүттэн, Уус-Алдантан, Томпоттон уонна Мирнэйтэн үгүстүү народнай ансамбльлар оҕолоро. Үөрэнэ-үөрэнэ ыраас иэдэйиэҥнэй күрэхтэһиилэргэ кыттыыллыбыт. Владивосток куорат кэрэ-бэлиэ мэстэлэригэр күүлэйдэппит. Элбэх олоҥу кытта билистибит.

Лидаҕа үчүгэй, кэрэмэ көрөхсэтэр, ийэ абылыгаҕа харыстабыллаахтык сыһыаннаһар истиҥ нэйиилиҥ малдьы илдьэ сырыт диэн баҕа саныабын эбэбин.

П. СИВЦЕВА,
учуутал.

Таптыыр ийэбит, эбэбит, хос эбэбит
ИВАНОВА Елена Никоновна
олбүтүн, курутуйан туран, барыы аймахтарыгар, биллэр дьонугар ийэтиннэрэбит.

Оҕолоро, сиэнэрэ, хос сиэнэрэ.

Колхозтай тутуу ветерана Иванова Елена Никоновна олбүтүнэн дириҥ кутурданнарын тиэрдэллэр:

— Чугас дьонугар Чуранчыттан аймахтара Макаровтар.

— Оҕолоругар Макарова Ульяна Дмитриевнаҕа, Иванов Иван Дмитриевичкэ, барыы чугас дьонугар Сылаг сельсовета, нэһилиэгин дьаһалтата, ветераннарын сэбиэта.

— Кийиитигэр Макарова Дарья Николаевнаҕа, сиэнигэр Лытвина Саргылана Гаврильевнаҕа Сылаг детсадын коллектива.

Үлэ ветерана, хоту кэһөрүү кыттыылаҕа
БЕЛЯЕВА Татьяна Егоровна
ыарахаммын ыалдьан олбүтүн, дириҥнии курутуйан туран, барыы билэр дьонугар ийэтиннэрэбит.

Оҕолоро, сиэнэрэ, балтылара, бырааттара, кийиитэрэ, күтүөттэрэ.

Беляева Татьяна Егоровна олбүтүнэн дириҥ кутурданнарын тиэрдэллэр:

— Сылаг сельсовета, нэһилиэгин дьаһалтата, ветераннарын сэбиэтэ.

— Сылаптан Макаровтар.

— Кыталаах орто оскуолатын үлэһиттэриттэн Терентий Иванович уонна Татьяна Егоровна Пономаренколарга бу оскуола коллектива.

Бу туох буолуой? Бу — туукан котор. Попугайы кытта сэргэ киин Бразилия национальнай символынан буолар.

В. Дмитриенко фотота. (ИТАР—МССТА).

Редактор П. Н. ПОПОВ.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор — 21-332, отделы — 21-265, общий — 21-503.

Учредители (соучредители) газеты «Саҥа олох» — Министерство печати и массовой информации Республики Саха (Якутия), Редакция, Местная администрация района, Районный Совет народных депутатов.
Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.
Индекс газеты 54967. Объем — 1 усл. печ. лист. Тираж — 3862.

ЗАКАЗ № 6. **Чурапчинская районная типография Миниформпечати Республики Саха (Якутия). с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а»**